

ADALETSİZLİĞİN VEÇHELERİ

JUDITH N. SHKLAR

VakıfBank Kültür Yayınları: 0127
Felsefe: 015

ADALETSİZLİĞİN VEÇHELERİ
JUDITH N. SHKLAR

Özgün adı
The Faces of Injustice

Türkçesi
Nebi Mehdiyev

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Halid Metin Yolcu

Son Okuma
M. Halit Çelikyön

VakıfBank Kültür Yayınları
Büyükdere Caddesi
No: 97 – Kat 4
Şişli 34394 İstanbul
Telefon: 0 212 354 5730
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2021
© Yale University, 1990

Originally published by Yale University
Press.

ISBN 978-625-7447-12-6

Kitabın Türkçe yayın hakları VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi
Çakmak Caddesi B Blok No: 29/1/1
Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Aralık 2021

ADALETSİZLİĞİN VEÇHELERİ

JUDITH N. SHKLAR

TÜRKÇESİ
NEBİ MEHDİYEV

JUDITH N. SHKLAR

Judith Shklar, Judita Nisse adıyla Litvanya'nın Riga kentinde Yahudi bir ailede dünyaya geldi. II. Dünya Savaşı sırasında, 13 yaşındayken ailesiyle Avrupa'dan kaçarak 1941 yılında Kanada'ya yerleşti. McGill Üniversitesi'nde eğitim alan yazar, 1956 yılında Harvard Üniversitesi'ne geldi ve 1971 yılında Harvard's Government Department'ta kürsü sahibi olan ilk kadın oldu. *Adaletsizliğin Veçheleri*, felsefe ve politik teori alanında 20. yüzyılın ikinci yarısında önemli bir yere sahip olan Shklar'ın en önemli eserleri arasında sayılmaktadır. Shklar'ın diğer önemli eserleri arasında şunlar sıralanabilir: *After Utopia* (Ütopyadan Sonra) (1957), *Ordinary Vices* (Sıradan Kötülükler) (1984), *American Citizenship: The Quest for Inclusion* (Amerikan Vatandaşlığı: Dahil Olma Üzerine Soruşturma) (1991).

NEBİ MEHDİYEV

1978 yılında Azerbaycan Karabağ'da doğdu. Marmara Üniversitesi Din Felsefesi Anabilim Dalında doktorasını tamamladı. Din felsefesi, bilgi felsefesi ve Rus düşünce tarihi alanlarında çalışmalarını sürdüren akademisyen hâlihazırda Trakya Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Akademik çalışmalarının yanı sıra Rusça ve İngilizce dillerinden pek çok eseri Türkçeye kazandırmıştır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Giriş	9
1 Adaletsizliğin Hakkını Teslim Etmek	29
Adalet ve Adaletsizlik	29
Adaletsizlik İmparatorluğunda Adalet ile İlgili Şüpheler	35
Adaletsizliğin Mağdurları Kimlerdir: Adaletsizler mi Yoksa Kurbanları mı?	47
Pasif Adaletsizlik: Nasıl Kötü Bir Vatandaş Olunur?	64
2 Talihsizlik ve Adaletsizlik	81
Kimi Suçlamalı?	86
Talihsizlik Ne Zaman Adaletsizlik Olur?	101
Zorunluluk Politikası	108
3 Adaletsizlik Duygusu	125
Demokratik Adaletsizlik Duygusu	126
Mağdurların Sesi: “İntikam!”	136
Kamusal Adalet ve Hoşnutsuzlukları	151
Birincil Adaletsizlik?	166
Dizin	185

ÖNSÖZ

Bu kitabın hikâyesi, 1988 yılında Yale Hukuk Okulu'nda verdiğim Storrs Konferansları ile başladı. Beni bu konferanslara davet eden ve harika bir ortam sunan dekan Guido Calabresi'ye minnettarım. Daima samimiyet ve konukseverliklerini hissettiğim Yale öğrencileri ve öğretim üyeleriyle olan arkadaşılığımдан çok şey öğrendim. Ayrıca, konuşmaların özgün hâlini Berkeley Hukuk Okulu Boalt Salonu'nda gerçekleşen bir atölye çalışmasında tartışmamı isteyen Profesör Sanford Kadish'e çok şey borçluyum, zira bu oturumdan ziyadesiyle istifade ettim. Ayrıca bu kitabın bölümlerini çeşitli zamanlarda Harvard'da gayriresmî gruplara da sundum ve her birinin fikirlerimi toparlamama yardımcı olduklarını gördüm.

Geoffrey Hawthorn, Stephen Holmes, Quentin Skinner ve Dennis Thompson bu kitabın önceki taslaklarını dikkatlice okudular ve bana onu nasıl geliştirebileceğim konusunda mükemmel ve ayrıntılı tavsiyelerde bulundular, hemen hemen hepsini kabul etmekten mutluluk duydum. Sadece onlara teşekkür etmek yeterli olmaz. Nitekim Yaron Ezrahi, Moshe Halbertal, Stanley Hoffmann, George Kateb, Robert Keohane, Steven Macedo, Patrick Riley ve Michael Walzer'den de değerli yorumlar aldım. Heather Houlahan, el yazmasını yayına hazırlamam noktasında içtenlikle yardımcı oldu.

Bu kitabın ilk bölümünün daha eski ve daha kısa bir versiyonu, *Yale Law Journal* (Temmuz 1989) içinde yayınlanmış bulunmaktadır.

GİRİŞ

Bir felaket, hangi durumda talihsizlik, hangi durumda adaletsizlik sayılır? Sezgisel olarak, bu sorunun cevabı oldukça basittir. Eğer dehşetli olaya doğanın dışsal güçleri yol açmışsa bu bir felakettir ve yapmamız gereken şey, acımıza teslim olmaktır. Yok eğer buna sebebiyet veren art niyetli bir failse, ister insani ister doğaüstü olsun, o zaman bu bir adaletsizliktir ve bu durumda da öfke ve nefretimizi ifade edebiliriz. Gelgelelim, dört elle sarıldığımız bu ayırım, fiili tecrübeye pek de bir şey ifade etmiyor. Neyin kaçınılmaz ve doğal olarak, neyin de kontrol edilebilir ve toplumsal olarak kabul gördüğü meselesinin genellikle teknoloji ve ideoloji veya yorumun konusu olduğunu hatırlarsak, bunun nedenlerini rahatlıkla anlayabiliriz. Nitekim mağdurlarla dolaylı da olsa mağdur eden olabilenlerin algıları birbirinden tamamen farklıdır. Belirli bir olgu ve taşıdığı anlamların, söz konusu olguya maruz kalanlar ile onu sadece gözlemleyen yahut da acısı önlenebilir veya yatıştırılabilir kimseler tarafından tecrübe edilişi aynı değildir. Bu insanlar, şeyleri aynı şekilde göremeyecek kadar birbirine uzak kimselerdir.

İnsani olan ile doğal olan arasındaki çizgi hakkıyla gözetilmemektedir. Kültür, her yana yayılışıyla, tıpkı doğal çevre gibi bizi tahakkümü altında tutar ve onu kontrol etmek ve değiştirmek gerçekten kolay değildir ya da, daha doğru bir ifadeyle, son derece zordur. En bariz örnek kuşkusuz doğal olan pigmentasyondur, fakat Amerika'da siyah tenli olmak hakkında başka hiçbir şey

doğal değildir. Amerika’da siyah, doğal değil, toplumsal bir koldur. Ve muhtelif zamanlarda kimileri siyah teni bir talihsizlik olarak görmüş, kimileri de bunun bir adaletsizlik olduğunu hep bilmiştir, ancak buna her iki şekilde de muamele edenlerin sayısı da az değildir. Buradan yola çıkarak, insani olan ile insani olmayan nedenler arasındaki çizgiye pek de bir önem atfedilmediği görülebilir.¹ Bunun yerine, talihsizlik ile adaletsizlik arasındaki farkın genellikle, mağdurların yanında olma veya olmama, onları itham etme veya mazur görme, yardım etme, yaralarını sarma, zararlarını karşılama, yahut da sadece görmezden gelme yönündeki istek ve kabiliyetimizi ihtiva ettiğini göstereceğim. Bu ikisini ayıran basit ve sabit bir kuralın var olduğunu kabul eden anlayış ise esasında, diğer pek çok biçiminde olduğu gibi, karşılanması mümkün olmayan ahlaki bir güvenlik talebinden başka bir şey değildir. Bu, farklılıkların kaldırılması veya kötülüklerimizin terk edilmesi anlamına gelmemekte ve fakat bunu yeniden değerlendirmemiz ve adaletsizliğe dair yeni bir bakış elde etmemiz gerektiğini göstermektedir.

Deprem kuşkusuz doğal bir olaydır, ancak çok fazla hasara yol açar ve çok sayıda insan hayatını kaybederse, bu konuda söylenecek ya da söylenebilecek tek şey bu değildir. Bu, aynı zamanda bir adaletsizlik olarak da görülecektir, hem de tamamen farklı

1. Sosyal bilimciler uzun zamandır bunun farkındalar; sözgelimi Mary Douglas, “doğal ve insan yapımı nedenler arasındaki çizginin, sosyal sorumluluk paylaşım sürecinde daima gözetildiğini” ifade eder. Bkz.: M. Douglas, *Risk Acceptability according to the Social Sciences*, Russell Sage Foundation, New York, 1985, bilhassa s. 26. Elbette ki herkes böyle düşünmüyor, zira pek çok arkadaş, sadece çeşitlilik olgusundan hareket etmememi, bunun yanında kendi görüşlerimin kültürel tarafsızlığının farkında olduğumu da belirtmem gerektiğini ileri sürdü. Açıkçası, adalet ve adaletsizlik meselesini, belki hiyerarşik bir toplumda söz konusu olmayan, kültürel değerlerin geniş bir şekilde kabul gördüğü politik ve yasal anlamda eşitlikçi bir toplum bağlamında tartışıyorum. Sözgelimi bkz. André Béteille, *The Idea of Natural Inequality*, Oxford University Press, Delhi, 1983.

nedenlerle. Dindar olanlar Tanrıyı suçlayacak, “Neden biz?” diye haykıracaklar, “Diğer şehirlerden daha günahkâr değiliz, neden yalnızca biz cezalandırılıyor?” ve daha da özel olarak, “Neden benim çocuğum?”. Daha az dindar olan mağdurlar arasından belki sadece birkaçı “Doğa acımasızdır.” Diyebilir; fakat bunların sayısı çok olmayacaktır. Zira tesadüfi, keyfî bir dünyaya katlanmak zordur ve perişan kimse bu olayın insani sorumlularını aramaya koyulacaktır. Ve bunları kısa sürede de bulabilirler. Facianın oluşumuna ya da daha vahim sonuçlar doğurmasına sebebiyet vermiş pek çok kimse vardır. Pek çok bina, müfettişlere rüşvet vererek inşaat kurallarını ihlal eden müteahhitler yüzünden yıkılmış olacaktır. Halk, teknolojik açıdan karmaşık cihazların çoğunlukla öngörebildiği bu tür tehlikeler konusunda genellikle tam olarak uyarılmaz. Ayrıca kamu otoriteleri de olası durumlara karşı her zaman ciddi hazırlıklar yapmazlar. Ne acil durum önemleri, ne yeterli tıbbi yardım ne de yaralıların ivedilikle taşınması etkin bir şekilde organize edilir. Kurtarılması mümkün olan çoğu kimse ölür. Peki vergileri nereye gitti? Bunların kendilerine hiçbir faydası olmayan pahalı bir uzay programına harcanmış olduğu cevabını alabilirler.

Bu hayali bir örnek olsa da Ermenistan’daki son depremle açık bir benzerlik gösteriyor, kaldı ki dünyanın başka herhangi bir yerinde de bundan daha aşırısını hayal etmek imkânsız değildir. Düzenbaz ve yoz memurlar tarafından işlenen basit fiilî adaletsizliğin yaygınlığını burada sadece biraz abarttım. Kimse onları temize çıkarmaya çalışmayacak ve nitekim sonunda da politikacılar, tüm suçu alelacele onların üstüne yıkacaklardır. Sadece rutin işleyişe sadık kaldıklarından ötürü mağdurları ihmal etmekle itham edilebilecek daha az suçlu devlet görevlileri ise bunun doğal ve kaçınılmaz bir felaket olduğunu, pek çok talebe mukabil kaynaklarının sınırlı olduğunu dikkate alırsak aslında

ellerinden gelenin en iyisi yaptıklarını ve buna benzer bir sürü şeyi dile getireceklerdir. “Neden biz?” haykırışına, aynı zamanda “Yapacak bir şey yok.” inancıyla teselli bulan pasif bir şekilde vurdumduymaz vatandaşların, yani ortalıkta dolaşıp hiçbir şey yapmayan insanların da en gözde bahanesi olan “Hayat acımasızdır.” şeklinde karşılık verecekler. Elbette mağdurlar bu “zorunluluk” ve kaçınılmazlığı mazeret olarak kabul etmeyecekler. Adaletsizlik karşısında öfkeyle haykırmak isteyecekler ki bu konuda da tamamen haklılar. Zira bu felaketin içinde insani, politik bir unsur söz konusudur. Billhassa kamu otoritelerinin vergi mükelleflerine karşı sorumlu ve hesap verebilir olması gereken özgür, anayasal bir demokraside, bu tür dramatik olaylarda mağdurların öfkesi kendi içinde haklı olduğu gibi aynı zamanda kamu yararına da bir katkıdır. Çünkü bir sonraki felaket durumunda resmî tutumu iyileştirebilir. Demek ki ilk başta doğal bir felaket olarak görülen şey, mağdurlar ve onlara sempati duyanlar açısından tam anlamıyla kamusal bir adaletsizlikti. Mevcut teknolojiye ilişkin beklentileri ve politik eşitliğe olan inançları dikkate alındığında, bu vatandaşlar, şimdi ve gelecekte en azından daha verimli, dikkatli ve daha az kibirli kılmak umuduyla müesses otoritelere karşı öfkelerini izhar etmeli ve edebilmeliler.

Ne var ki mağdurların görüşlerini ciddiye almak, adaletsizliği algıladıklarında her zaman haklı oldukları anlamına gelmez. Nitekim kendimizi ve birbirimizi itham ettiğimiz her durumda haklı gerekçelerden hareket etmeyiz. Günah keçisi ararız, acımasızca itham ederiz, hiç yapmadığımız eylemlerden dolayı kendimizi suçlu hissederiz, bizden daha talihli görünen herkesi suçlarız. Bir çocuk önlenemez bir hastalıktan öldüğünde bu, Tanrının, doktorların, genlerini miras aldığımız ebeveynlerimizin ya da geçmiş eylemlerimizin hatası olmayabilir, ancak çoğumuz bunlardan birini veya tümünü sorumlu tutar. Bu, başımıza

gelebilecek en berbat şey olsa dahi, esasında sadece bir talihsizliktir. Birisini suçlamak, daha çok ihtiyaç duyulan rahatlamayı temin edebilir, fakat bu suçlanması zor olsa dahi nihayetinde haksız bir tutumdur.

Doğrusu, öyle zamanlar oluyor ki özellikle de Amerikalıların birbirini suçlamaktan başka hiçbir sporla uğraşmadığı akla geliyor. Zira çok yüksek toplumsal ve teknolojik beklentiler içindeyiz. Öyle ki, “tam adalet”ten daha azını istemediğimiz ileri sürülmüştür.² Daha da kötüsü, aslında hiçbirisi gerçek olmayan komplolar arayıp bulmak için çok yaygın bir güdüye sahip olmamızdır. Çaresizliğin yükümlülüklerini kabullenmeyi öğrenmek, hem toplumsal hem de doğal anlamda bizim için daha iyi olmaz mıydı? Evet, özel kuruluşların ve kamu kuruluşlarının yanlış eylemlerinin er ya da geç bazı suçlu kişilere hamledilebileceği, “birçok el”in suçtan arındırılması gereken bir tüzel kişiliğin görünmez veya güçsüz üyeleri olmadığı doğru olabilir, ancak insanoğlunun yol açtığı her korkunç şeyin gerçekten belirli bir kişinin kusuru olduğu doğru değildir. Nitekim pek çok küçük, masum hata, çok büyük bir teknolojik ya da askeri başarısızlığa neden olabilir.³ İnsan kaynaklı felaketselere sadece geçmişin kalıntıları değil, aynı zamanda teknolojik hata, yanlış anlama, kafa karışıklığı ve operasyonel başarısızlıkların tümü bir arada da yol açar, fakat kişisel olarak belirli kimsenin tüm bunlardan sorumlu tutulması kabul edilemez. Belli ki zarar vermek ya da olağan görevi ihmal etmek gibi bir kasıt söz konusu değildir. O hâlde çabucak adalet-

2. Amerikalıların her yanlış düzeltmenin bir yolunu bulmaya yönelik yasal düzenlemelerinin abartılı ama haksız olmayan bir açıklaması için bkz. Lawrence M. Friedman, *Total Justice*, Russell Sage Foundation, New York, 1985.

3. Benim burada paylaştığım ve fakat başkaca nedenlerle dile getirilmiş olması muhtemel “birçok el”in kirliliği üzerine sert bir duruş için bkz. Dennis F. Thompson, *Political Ethics and Public Office*, Harvard University Press, Cambridge, 1988, s. 40-65.

sizlik feryadı koparmamalıyız. Aksi takdirde hayat çok daha kolay olurdu. Bu dünyanın kurbanlarına hitap edecek bir önerme değildir bu ve onların durduğu yerden bakıldığında, talihsizlik fikrini unutmak çok daha mantıklı olabilir. Birçok el, içinde buldukları kötü durumdan kendilerini kurtarmaya çalışsa dahi onları asıl ilgilendiren mesele, suçluluktur.

Öyleyse, potansiyel ve etkin felaketlere olan tepkilerimizi rasyonelleştirmenin bir yolu olmak dışında pek bir anlam ifade etmediği için talihsizlik ve adaletsizlik arasında ayırım yapmayı bırakmalı mıyız? Bunu ne şekilde yapabileceğimize dair bir fikrim yok. Muhakkak ki, bize zarar verenleri ve toplumsal beklentilerimize karşı kayıtsız kalanları suçlamaktan vazgeçmemiz, psikolojik olarak düşünülebilir değildir. Başımıza türlü şeylerin geldiği kuralsız bir dünyayı nasıl kabul edebiliriz? Kendini suçlamak bile böylesine saçma bir hayata katlanmaktan daha tahammül edilebilir bir şeydir. Bir adaletsizlik duygusuna sahip olduğumuz sürece, sadece bize acı veren güçleri anlamakla kalmayacak, aynı zamanda bu güçleri söz konusu acıdan sorumlu tutmak da isteyeceğiz, tabii ki tanımlayabilirsek. Ne kadar cezalandırıcı olmamız gerektiği ise tamamen farklı bir sorudur ve bunu yeterince ele almak için ayrı bir kitaba ihtiyaç var.

Doğrusu, şüphelerimizin nesnelere sürekli olarak değişmektedir. Birkaç yüzyıl öncesine kadar yaptığımız gibi, kişisel talihsizliklerimizden ötürü artık cadıları da suçlayamayız. Geçmişin bazı talihsizlikleri ise şimdi, başta toplumsal yozluk ve kayıtsızlığın yol açtığı çocuk ölümü ve açlık gibi adaletsizliklerdir. Yine de değişken ve belirsiz olmasına rağmen talihsizlik ile adaletsizlik arasındaki fark şüphesiz ki ortadan kalkmayacaktır ve bunu niçin devam ettirmek durumunda olduğumuzun da bir takım toplumsal nedenleri vardır. Buna yalnızca tecrübelerimizi anlamlı kılmak için değil, aynı zamanda emniyet ve güvenliği-

mize yönelik toplumsal tehlike kaynaklarını kontrol etmek ve sınırlamak için de ihtiyacımız var. Ancak adaletsizlik ile talihsizlik arasındaki ayırım çizgisinin, basit bir verili kural olarak görülebilmekten öte politik bir seçim olduğunu kabul etmeliyiz. Mesele o hâlde, esas itibarıyla bunların arasında bir çizginin çekilip çekilemeyeceği değil, hem sorumluluğu arttırmak hem de gelişigüzel misilleme yapmaktan kaçınmak için bunun nerede yapılacağıdır.

Adaletsizlik suçlamaları, genellikle yalnızca mağdurlar için değil, aynı zamanda yüksek standartlarda kamu hizmeti ve şeffaflık beklentisi olan tüm vatandaşlar için de tek güvenli sığınaktır. Bunlar aynı zamanda hem memur hem de sivil vatandaşların yapabildikleri ve yapmaları gerektiği hâlde yanlış davranışları önlemeyi reddettikleri anlamına gelen pasif adaletsizliği de engelleyebilir. Hiçbir şey yapmamayı tercih etmekle aslında adaletsizliklere katkıda bulunabileceğimizi çoğumuza hatırlatarak meydan okuyan Cicero kadar eski bir anlayıştır. Mağdurları etkileyen her şey kötü talih değildir ve dikkatli vatandaş ve memurlar, adaletsizliği hafifletmek ve önlemek adına çok şey yapabilirler.

Pasif adaletsizlikten kastım, başkalarının sefaletine karşı alışılmış kayıtsızlığımız değil, özel ve kamusal adaletsizlik eylemlerini durdurmaktaki çok daha sınırlı ve özellikle sivil başarısızlıktır. Bu türden önleyici sivil faaliyetin olasılığı özgür bir toplumda korkuyla yönetilen ve otoriter olanlardan daha yüksektir. O nedenle bunu yalnızca anayasal demokrasilerdeki vatandaşların yükümlülüğünün bir ciheti olarak ele alacağım. Ancak, pek çok farklı yer ve zamandan örnekler verecek olsam da bu kitabın tamamı, esasında Amerika ile ilgilidir. Bu ise Amerika'nın bir şekilde en adaletsiz toplum olmasından değil, aksine onu yakından tanıyıp olmam ve hâliyle de adaletsizlik üzerine yazan birisinin kendi ülkesine bakmasının daha doğru olabile-

ceğinden kaynaklanmaktadır. Üstüne üstlük, vatandaşlığın niteliği Amerika’da daima günlük bir tartışma konusu olmuş ve olmaya devam etmektedir. Vatandaşlar olarak, suçları ihbar etmediğimizde, yalan dolan ve küçük çaplı hırsızlıkları görmezden geldiğimizde, politik yozlaşmayı sineğe çektiğimizde, adaletsiz, akıldışı ve acımasız olarak gördüğümüz yasaları sessiz sedasız kabullendiğimizde pasif olarak adaletsiz olduğumuzu ileri süreceğim. Kamu görevlilerinin, kurum ve meslektaşlarının kural ve rutinlerinin dışına çıkma konusunda isteksiz oldukları, üstlerine karşı gelmek veya gereksiz yere dikkatleri üzerlerine çekmekten korktukları için, pasif olarak adaletsiz olmaları daha da muhtemeldir. Neticede ortaya çıkan adaletsizliğin nedeni, doğal güçler ya da bilhassa adaletsiz bir sistemden ziyade, genel olarak eylemsizliklerinin olası sonuçlarının sürekli olarak kendilerine hatırlatılması gereken birçok eldir. Sosyal hizmet görevlileri ve doktorların çoğu, küçük Joshua DeShaney’nin babası tarafından vahşice dövüldüğünü biliyordu. Onun son sosyal hizmet uzmanı “görev bilinci içinde bu vakaları kayıt altına aldı ... fakat daha fazlasını yapmadı”. Netice ise şimdi ortada: kalıcı beyin hasarı. Devlet, ABD Yüksek Mahkemesi’ne göre, anayasanın yasal süreç maddesi uyarınca Joshua’nın akıbetinden sorumlu tutulamaz, ancak Yargıç William Brennan, bu koşullar altında hiçbir şey yapmamanın, modern bir devletin işleyebileceği adaletsizlikler içinde büyük bir adaletsizlik olarak sayılması gerektiğini düşünmekte tek başına değil.⁴

Yine de çocuğun, önce böyle bir babaya sahip olduğu, ardından da –eğer kişisel olmayan uygun bir benzetme kullanırsak– sistemin çatlaklarından düştüğü için bir talihsizlik mağ-

4. *DeShaney v. Winnebago County Department of Social Services et al.*, 57 U.S.L.W. 4218 (21 Şubat, 1989). Bu örnek üzerine, henüz yayımlanmamış olan “Law and Violence” adlı yazısını okumama izin verdiği için Martha Minow’a minnettarım.